

AȘEZĂRI DIN SEC. VI—IX E. N. ÎN SUD-ESTUL TRANSILVANIEI

SZÉKELY ZOLTÁN

Partea I

În ultimii ani una dintre problemele cele mai importante ale istoriei României a fost cunoașterea culturii materiale a epocii prefeudale în Transilvania, perioadă pentru care datele arheologice și istorice erau foarte puține. Prin cercetările executate în vestul, în centrul și în sud-estul Transilvaniei această lipsă a fost în parte lichidată, cunoștințele noastre înmulțindu-se în chip simțitor asupra acestei epoci, în care s-a petrecut procesul formării poporului și a limbii române. În valea Tîrnavei Mari săpăturile de la Bratei au identificat cultura materială a populației autohtone din sec. V—VI e.n. Au urmat descoperirile din sec. VII e.n. de la Bezid, Sălașuri¹, Cristurul Secuiesc, Simonești și Eliseni, la care s-au mai adăugat și săpăturile executate în marea așezare de la Filiaș tot în Valea Tîrnavei Mari săpată în întregime*. Descoperirile acestea au fost urmate și de săpăturile făcute la Poian, în colțul sud-estic al Transilvaniei, fiind descoperită o altă mare așezare cercetată tot în întregime. În afară de acestea au mai fost săpate așezările de la Angheluș, Cernat și sondată parțial așezarea de la Coșeni (jud. Covasna). Observațiile făcute în aceste așezări, precum și materialul furnizat, ne pune în stare de a putea contura cultura materială a populației din epoca prefeudală în sec. VII—IX în sud-estul Transilvaniei și să putem trage unele concluzii de ordin istoric și cronologic privind problema etnogenezei poporului român.

1. Așezarea de la Filiaș (jud. Harghita).

Așezarea este situată într-o vale laterală a Tîrnavei Mari pe un teren arat care se află la sud de comună și care aparține cooperativei agricole de producție — Victoria. Terenul e mărginit la sud de un pîrîu cu mal abrupt, la est de o terasă ridicată din care pornește coama unui munte. La nord terenul se ridică, iar la vest latura este în pantă ușoară, care se continuă în terasa Tîrnavei Mari, pe care se află comuna. Suprafața așezării în direcție est-vest este lungă de 460 m și lată de 120 m (fig. 1).

Terenul pe care se află așezarea a fost arat cu tractorul în anul 1961 cu care prilej s-au observat pete rotunde de culoare neagră-cenușie pe a

căror suprafață se găseau pietre și fragmente de vase. Directorul școlii din comună Fazakas Lajos a anunțat pe Molnár István, directorul Muzeului din Cristur, care împreună cu subsemnatul, în toamna anului 1961 am făcut un sondaj de verificare : în marginea sudică a locului s-a descoperit un bordei cu pițrar (B 1). În urma acestei descoperiri, în cursul anilor 1962—1964, așezarea a fost cercetată prin săpături ; s-a constatat că în partea estică a terenului pînă la terasa ridicată se întinde o așezare din epoca bronzului, aparținînd culturii Wietenberg, fortificată cu un șanț și val ; pe toată suprafața terenului au fost găsite sporadic fragmente de vase dacice și romane, care se pot încadra în perioada de după cucerirea Daciei. Peste așezarea din epoca bronzului și cea dacică s-a suprapus o așezare din perioada prefeudală, care formează subiectul lucrării de față.

Așezarea prefeudală ocupă toată suprafața terenului de-a lungul malului pîriului cunoscut sub denumirea de pîriul lui „Kálmán Tanorok“, cuprinzînd semibordeie. Acestea se găsesc la distanțe diferite unul de altul, unele fiind grupate (B 7—8), iar altele risipite. Au fost săpate 41 de semibordeie care au formă dreptunghiulară, de dimensiuni variate ; în general au 3 x 3,5 m cu axa lungă nord-sud sau est-vest. Urme de pari nu s-au constatat la nici un bordei. Probabil că acoperișul lor a fost în două ape. În afară de bordeie, s-a găsit o singură groapă prefeudală, în bordeiul nr. 34 avînd pereții drepți și fundul plat. Dimensiunile : diametrul gurii 1 m, adîncimea 1,10 m. Fiecare bordei a avut într-un colț o vatră construită din pietre. Vetrele de foc erau de două tipuri : 1, vatra făcută din lespezi mari de piatră așezați pe muchie în colțul bordeiului avînd o latură liberă spre interior (pițrar, fig. 2/1—5) și 2, vatra deschisă de formă circulară, făcută din lespezi de piatră așezați pe pămînt. Acestea din urmă erau de obicei așezate în afara bordeiului, lîngă unul din pereții lui. (fig. 2/1—2). Într-un singur caz la bordeiul 34, a fost găsită o vatră circulară înăuntru, dar și la aceasta marginea a fost făcută cu lespezi de piatră așezați pe muchie. Astfel de vatră s-au găsit numai 5. În bordeiul nr 7 vatra a fost făcută din pietre, însă nu în formă de pițrar. Vatra a fost deschisă, înconjurată de pietre în formă circulară.

În următoarele dăm descrierea bordeielor cu inventarul lor. Numeroarea bordeielor s-a făcut în ordinea lor de descoperire.

Bordeiul nr. 1. Dimensiunile : 4 x 4 m, ad. 0,50 m ; vatra — pițrar în colțul nord-estic. Inventarul bordeiului : un străpungător de os, un vîrf de lance de fier, o placă de fier cu capătul încovoiat (Pl. X, 4, 8—9) și o placă de bronz perforată la mijloc și la capete. (Pl. X, 7). În vatră și în jurul ei au fost găsite fragmente de vase făcute cu mîna și la roată. S-au întregit cinci vase. Acestea sînt : 1 vas borcan făcut cu mîna din pastă cu mici pietricele de culoare brună ; formă cu umeri dezvoltăți și buza răsfrîntă. Înălțimea : 29 cm, diametrul buzei 25 cm, al fundului 11 cm. Sub buză e găurit, semn că vasul a fost reparat (Pl. I/1) ; 2, vas borcan făcut cu mîna din pastă cu pietricele de culoare brună ; marginea decorată cu alveole este răsfrîntă în afară ; înălțimea 28 cm (Pl. I/3) ; 3, vas borcan similar (Pl. I/2) ; 4, vas borcan făcut la roată înceată din pastă cu mici pietricele, de culoare brun închis. Pe umăr e decorat cu striuri paralele.

Dimensiunile : înălțimea 26 cm, diametrul gurii 14 cm, al fundului 10 cm (Pl. I/4) ; 5, vas borcan făcut la roată bună din pastă bună de culoare brun închisă. Marginea este tăiată, iar pe umăr e decorat între benzi de linii paralele cu linii în val. Dimensiunile : înălțimea 26 cm, diametrul gurii 18 cm, al fundului 11 cm, (Pl.I/5).

Bordeiul nr. 2. Fundul bordeiului la 1 m adâncime de la nivelul actual. Dimensiunile : 4,25 x 3,75 m, cu axa lungă nord-vest sud-est. Vatra pietrar distrusă se găsea în regiunea de mijloc a peretelui vestic. În afară lângă colțul vestic al bordeiului la o distanță de 1 m se găsea o vatră circulară podită cu lespezi de piatră. În jurul vetrei au fost găsite fragmente de vase făcute cu mâna și la roată înceată. S-a întregit un vas făcut la roată din pastă bună, de culoare cenușie închis, cu marginea răsfrîntă. Înălțimea 27 cm, diametrul buzei 18 cm, al fundului 10 cm. (Pl. I/6) Un fragment de vas făcut cu mâna din pastă cu mici pietricele e decorat cu benzi de mici linii orizontale (Pl. II/6). Un fragment de vas lucrat la roată înceată din pastă cu cioburi pisate de culoare neagră, e decorat cu striuri paralele. Tot la roată înceată este și un fragment de margine cu buza răsfrîntă ; este decorat pe umeri cu benzi formate din striuri paralele și din linii ondulate (Pl. III/2).

Bordeiul nr. 3. Dimensiunile : 4,25 x 3,75 m, cu axa lungă est-vest. Vatra pietrar distrusă, se găsea în colțul sud-vestic. Inventarul bordeiului constă în câteva fragmente de vase făcute cu mâna și la roată.

Bordeiul nr. 4. Fundul bordeiului se găsea la 60 cm de la nivelul actual. Dimensiunile : 2,75 x 2,65 m, vatra pietrar în colțul nord-estic. În jurul vetrei au fost găsite câteva fragmente de vase făcute cu mâna și oase de animale.

Bordeiul nr. 5. Fundul bordeiului a fost la 45 cm adâncime de la nivelul actual. Dimensiunile : 4 x 2,75 m, cu axa lungă nord-vest sud-est, vatra pietrar în colțul sud-vestic. În jurul vetrei au fost găsite funduri de vase și de margini făcute cu mâna și la roată (Pl. VI/4—5, 9, 11—12, 16—18). Un fragment de vas făcut la roată înceată e decorat cu striuri paralele (Pl. V/15).

Bordeiul nr. 6. Fundul bordeiului a fost la 1 m adâncime de la nivelul actual. Dimensiunile : 3,50 x 3,25 m, cu axa lungă nord-vest sud-est. Vatra pietrar în regiunea de mijloc a peretelui estic al bordeiului. În vatră au fost găsite câteva fragmente de vase făcute cu mâna și la roată.

Bordeiul nr. 7. Fundul bordeiului la 40 cm adâncime de la nivelul actual. Dimensiunile : 3,40 x 3 m, cu axa lungă nord-sud. Vatra așezată în colțul sud-vestic al bordeiului. Marginile au fost făcute din pietre mici, iar spatele din pietre mai mari ; vatra nu a fost acoperită. În jurul vetrei și în interiorul bordeiului au fost găsite fragmente de vase făcute cu mâna și la roată. Fundurile găsite sînt făcute din pastă cu pietricele mici și au grosimea între 1—3,5 cm (Pl. IV/8). Cel mai gros e tăiat cu sfoară (Pl. IV/7). Un alt fragment e lucrat la roată rapidă. Marginile sînt din vase făcute cu mâna din pastă cu multe pietricele avînd buza răsfrîntă (Pl. VI/14, VII/11). Aceste vase sînt de obicei fără decor (Pl. IV/5). Se întîlnesc însă margini din două vase a căror bază este decorată la exterior ca și la inte-

rior, precum și pe urmă cu benzi de linii în val (Pl. IV/1,1 a, 4). Marginea unui vas mare lucrat cu mâna e decorată pe buză cu alveole (Pl. VI/10). Marginile de vase făcute la roată bună sînt din pastă cu pietricele, cu buza îngroșată sau tăiată drept fără decor sau decorate cu bandă cu striuri (Pl. IV/6, 9, 10—11 ; V/12 ; VI/10, 15, 17 ; VII/12, 14, 16—18).

Bordeiul nr. 8. Are fundul la 0,45 m adîncime de la nivelul actual. Dimensiunile : 3,80 x 3,80 m, cu vatră pietrar în colțul de sud-vest. Din inventarul bordeiului fac parte un fund de vas și un fragment de margine avînd pe buză alveole făcute cu mâna.

Bordeiul nr. 9. S-a păstrat numai vatra pietrar la o adîncime de 0,25 m ; terenul fiind în pantă groapa bordeiului s-a prăbușit. În vatră au fost găsite fragmentele unui vas borcan făcut cu mâna din pastă cu multe pietricele și cu cioburi pisate, avînd buza răsfrîntă și decorată cu alveole (Pl. V/7 ; VII/2).

Bordeiul nr. 10. Fiind așezat în pantă a fost distrus. S-au păstrat doar resturile pietrarului la adîncimea de 0,25 m.

Bordeiul nr. 11. Vatră-pietrar a unui bordei distrus cu baza la adîncimea de 0,25 cm. Fără inventar.

Bordeiul nr. 12. Fundul bordeiului a fost la 0,57 m adîncime de la nivelul actual. Vatra-pietrar în parte distrusă, se găsea în colțul sud-estic. Dimensiunile : 2,60 x 2,60 m. Inventarul bordeiului constă din fragmente de vase făcute cu mâna și la roată bună. Acestea din urmă sînt margini (Pl. V/9, 10, 14) și fragmente din pîntecul unui vas decorat cu benzi de linii în val, uneori alternînd cu benzi de striuri (Pl. V/11 ; VII/1, 3, 10).

Bordeiul nr. 13. A tăiat un bordei dacic ; fundul bordeiului se găsea la 0,78 m adîncime de la nivelul actual. Vatra-pietrar a fost în regiunea de mijloc a peretelui sud. Inventarul constă din puține fragmente de vase făcute cu mâna (Pl. VII/8).

Bordeiul nr. 14. Fundul bordeiului a fost la 0,36 m adîncime de la nivelul actual. Vatra-pietrar era la mijloc, lîngă peretele estic. Dimensiunile : 4,80 x 4,10 m, cu axa lungă est-vest. În jurul vetrei puține fragmente de vase făcute cu mâna. Un fragment de margine cu buza puțin răsfrîntă, tăiată drept (Pl. VII/5) și un fragment cu decor cu linii incizate (Pl. VII/6).

Bordeiul nr. 15. Fundul bordeiului la 0,54 m adîncime de la nivelul actual avînd vatra-pietrar în colțul sud-estic. Dimensiunile : 4,40 x 4,40 m. În jurul vetrei a fost găsit un străpungător de os (Pl. X/6) și multe fragmente de vase. S-a întregit un vas făcut cu mâna din pastă cu pietricele, de culoare brun-închis. Buza e răsfrîntă și decorată cu incizii verticale. E înaltă de 28,5 cm, diametrul fundului 10 cm (Pl. II/1 ; VII/4). Un alt vas similar e fără decor. (Pl. I/9). Marginile de vase lucrate cu mâna au buza răsfrîntă și sînt sau fără decor sau decorate cu alveole sau cu creștături (Pl. V/4—6 ; IX/8, 11). Un fragment de tîgaie lucrat din pastă grosolană, slab arsă (Pl. V/1). Un vas întregit parțial e decorat pe umăr cu striuri distanțate. (Pl. V/8). Un fragment de margine cu buza dreaptă e decorată pe umăr cu striuri paralele (Pl. V/15). Celelalte fragmente făcute la roată înceată sînt decorate cu striuri paralele sau cu linii în val între striuri paralele (Pl. V/13, 16 ; VII/7, 9 ; IX/1—7, 12).

Bordeiul nr. 16. Vatra-pietrar în stare răvășită era la adâncimea de 25—35 cm de la nivelul actual, fără inventar.

Bordeiul nr. 17. Resturile unei vetre-pietrar au fost la adâncimea de 0,25—0,35 m de la nivelul actual ; fără inventar.

Bordeiul nr. 18. Fundul bordeiului a fost la adâncimea de 0,53 m. A avut în colțul sud-vestic o vatră de formă ovală cu suprafața lutuită. Dimensiunile : 3,40 x 2,40 m, cu axa lungă nord-sud. Colțul nord-vestic al bordeiului a tăiat marginea unei gropi acoperită cu o placă de piatră. Groapa a avut o formă de sac ; diametrul gurii 0,90 m, adâncimea 0,92 m, nu a conținut resturi arheologice. În afara bordeiului lângă colțul sud-vestic au fost multe fragmente de vase dacice. Bordeiul nu conținea material ceramic prefeudal și îl considerăm dacic.

Bordeiul nr. 19. Fundul bordeiului a fost la 0,70 m adâncime de la nivelul actual. O vatră-pietrar în stare răvășită se găsea în colțul nord-vestic. Dimensiunile : 3,60 x 4,20 m, cu axa lungă est-vest. Inventarul bordeiului constă din funduri și margini de vase făcute cu mâna din pastă cu pietrice sau lucrate la roată (Pl. VII/13, 15).

Bordeiul nr. 20. S-a suprapus bordeiului nr. 19. Fundul bordeiului a fost la adâncimea de 0,40 m. A avut vatră pietrar în colțul nord-estic. Lângă peretele sudic al bordeiului a fost găsită placa cu butoni a unei fibule de bronz și un inel de tâmplă din bronz cu capătul încovoiat. (Pl. IX/9—10, 10 a).

Bordeiul nr. 21. La adâncimea de 0,25 m sau păstrat numai pietrele de la baza unei vetre-pietrar printre care au fost fragmente de vase și jumătate dintr-o piatră de măcinat de tip roman. Dimensiunile bordeiului nu s-au putut stabili. Materialul ceramic constă din margini de vase lucrate cu mâna și avînd buza ușor răsfrîntă, o margine lucrată la roată are buza îngroșată. Un fragment de margine pe buză e decorat cu alveole (Pl. V/2). Un alt fragment de margine dintr-un vas făcut la roată înceată pe umeri e decorat cu striuri paralele (Pl. V/3). Au mai fost găsite și oase de animale.

Bordeiul nr. 22. Fundul bordeiului la 0,57 m adâncime de la suprafața nivelului actual. Vatra-pietrar se găsea în colțul nord-vestic. Lângă peretele de apus al bordeiului a mai fost o vatră circulară cu diametrul 1 m făcută din plăci de piatră așezate plat. Dimensiunile : 3,50 x 3, m cu axa lungă nord-vest. În jurul vetrei au fost găsite trei străpungătoare de os (Pl. X/2—3), jumătatea unui prîsnel de lut (Pl. X/17), un vîrf de săgeată de fier cu trei aripioare (Pl. X, 24), și multe fragmente de vase făcute cu mâna și la roată. Acestea sînt bucăți, de margini, funduri și părți din umăr. Cele făcute la roată sînt lucrate din pastă compactă și decorată cu striuri și cu benzi de linii în val și orizontale. (Pl. VIII/1—23).

Bordeiul nr. 23. Fundul bordeiului a fost la 0,42 m adâncime de la nivelul actual. Vatră-pietrar în colțul nord-vestic. Dimensiunile : 3,35 x 3,35 m. În jurul vetrei au fost găsite numeroase fragmente de vase făcute cu mâna și la roată. Cele făcute cu mâna sînt margini, funduri și bucăți din umăr din pastă cu cioburi pisate și cu pietrice mici. Buza unei margini de vas e decorată cu alveole, restul fără decor. S-a întregit un vas lucrat cu

mîna, înalt de 23 cm, diametrul buzei 22 cm. Marginile de vase făcute la roată sînt din pastă zgrunțuroasă, și au buză îngroșată și răsfrîntă. Cîteva fragmente de vase sînt decorate cu benzi formate din striuri sau din linii în val. Au mai fost găsite oase de animale și un străpungător de os. S-a mai găsit apucătoarea unui vas mic de bronz (Pl. X/10).

Bordeiul nr. 24. Fundul bordeiului a fost atins la 0,50 m adîncime de la nivelul actual, cu vatră pietrar în colțul nord-estic. Dimensiunile : 3,25 x 3,25 m. Fără inventar.

Bordeiul nr. 25. Fundul bordeiului a fost la 0,25 m adîncime de nivelul actual, cu vatră pietrar în colțul nord-estic. Dimensiunile : 4 x 4,50 m cu axa lungă est-vest. În jurul vetrei au fost găsite un fund de vas, o margine de vas lucrat cu mîna decorată cu alveole ; două fragmente lucrate la roată sînt decorate cu striuri și cu linii în val.

Bordeiul nr. 26. Fundul bordeiului a fost la 0,15 m adîncime de la nivelul actual, cu vatra-pietrar în colțul nord-vestic. Dimensiunile : 4 x 3,20 m. Inventarul bordeiului constă din cîteva fragmente de vase făcute cu mîna și un fragment decorat cu linii în val lucrat la roată.

Bordeiul nr. 27. Fundul bordeiului a fost la adîncime de 44 cm de la nivelul actual, iar vatra pietrar în colțul nord-estic păstrată în stare răvășită. Dimensiunile : 3,50 x 3,25 m. Fără inventar.

Bordeiul nr. 28. Fundul bordeiului la adîncimea de 0,24 m de la nivelul actual, avînd vatra-pietrar în colțul nord-estic. Dimensiunile : 4,25 x 4 m. Inventarul constă din cîteva fragmente de vase făcute cu mîna și dintr-un vîrf de săgeată de fier cu trei aripioare. (Pl. X/25). Un fragment de margine dintr-un vas făcut la roată e decorat interior și cu linii în val (Pl. III/17).

Bordeiul nr. 29. Fundul vetrei a fost la adîncimea de 28 cm de la nivelul actual, vatra-pietrar distrusă în colțul sud-vestic. Dimensiunile : 3,35 x 3 m. Fără inventar.

Bordeiul nr. 30. Fundul bordeiului la 0,45 m de la nivelul actual. Vatra-pietrar în colțul nord-vestic. Dimensiunile : 4 x 3,25 m, cu axa lungă nord-sud. În jurul vetrei au fost găsite două străpungătoare de os (Pl. X/5,41), un prîsnel întreg de lut, (Pl. X/19, 20) și încă o jumătate, fragmente de vase făcute cu mîna și la roată. Două fragmente de buză sînt decorate cu alveole. Un fragment de margine dintr-un vas făcut la roată cu buza răsfrîntă și tăiată drept e decorat cu o bandă de linii în val urmată de linii paralele (Pl. III/7). Alt fragment de vas este decorat cu striuri adînci distanțate (Pl. III/9).

Bordeiul nr. 31. Fundul bordeiului a fost la adîncimea de 0,42 m și a avut vatra-pietrar în colțul sud-vestic. Dimensiunile : 4 x 3,50 m. În bordei s-a găsit o străpungătoare de os, cîteva funduri și margini de vase făcute cu mîna din pastă cu pietricele și la roată din pastă mai compactă, decorate cu caneluri.

Bordeiul nr. 32. Fundul bordeiului la 0,46 m adîncime de la nivelul actual cu vatra-pietrar în colțul sud-estic. Dimensiunile : 4 x 2,5 m, cu axa lungă nord-est sud-vest. În bordei s-au găsit fragmente de vase făcute cu

mîna și la roată. Un fragment de vas făcut la roată este decorat cu caneluri distanțate. Un alt fragment e decorat cu linii în val.

Bordeiul nr. 33. Fundul bordeiului a fost la adîncimea de 0,65 m de la nivelul actual, iar vatra-pietrar în colțul nord-estic. Dimensiunile : 4,50 x 3,50 m, cu axa lungă nord-vest sud-est. Inventarul bordeiului constă din o străpungătoare de os și fragmente de vase, funduri și margini, făcute cu mîna și la roată. Cele făcute cu mîna sînt fragmente din pastă grosolană cu multe pietricele, vase borcane cu buza răsfrîntă uneori cu decor alveolat. Un fragment de margine are buza lată decorată cu bandă de linii în val. (Pl. I/12).

Bordeiul nr. 34. Fundul bordeiului a fost atins la adîncimea de 0,52 m. Dimensiunile : 4 x 4 m. Vatra circulară în colțul nord-vestic, făcută dintr-o lespede mare, înconjurată cu pietre. Lîngă peretele sudic al bordeiului a fost o groapă în formă de sac cu fund plat și ars. Diametrul gurei 1 m, adîncime 1,10 m. În groapă n-a fost material arheologic. În afara bordeiului, lîngă colțul nord-vestic, a fost o vatră, avînd la spate lespezi de piatră așezați pe muchie. Inventarul bordeiului constă din multe funduri și margini făcute cu mîna și la roată rapidă și la roată înceată decorate cu striuri ; un fragment de țigaie.

Bordeiul nr. 35. Fundul bordeiului a fost la adîncimea de 0,35 m cu vatra-pietrar în colțul sud-estic. Dimensiunile : 3 x 3,50 m cu axa lungă nord-sud. Inventarul bordeiului constă din fragmentele unui vas care s-a întregit, făcut cu mîna din pastă cu multe pietricele. Are buza răsfrîntă și e înalt de 22,5 cm (Pl. II. 2).

Bordeiul nr. 36. Fundul bordeiului la 0,48 m adîncime de la nivelul actual. Dimensiunile : 3,75 x 3,25 m cu axa lungă nord-sud. Lîngă peretele nordic în afara bordeiului a fost o vatră circulară făcută din lespezi de piatră. În jurul vetrei și în interiorul bordeiului au fost găsite multe fragmente de vase făcute cu mîna și la roată. (Pl. VI/2, 6—8). Au fost întregite trei vase făcute cu mîna din pastă cu multe pietricele. Primul vas are un corp svelt cu buza ușor răsfrîntă și decorată cu alveole. Dimensiunile : înălțimea 20 cm, diametrul gurii 13 cm, al fundului 10 cm, peretele e gros de 1 cm. (Pl. II/11). Vasul al doilea e făcut din pastă mai compactă și decorat cu alveole pe buză și pe umăr. Dimensiunile : înălțimea 19,2 cm, diametrul gurii 12,5 cm, al fundului 8,5 cm. (Pl. II/3). Vasul al treilea este făcut din pastă cu multe pietricele, are corpul svelt, cu buza răsfrîntă și decorată cu alveole. Dimensiunile : înălțimea 22,6 cm, diametrul gurii 13 cm, iar al fundului 9,5 cm. (Pl. II/5). Celelalte fragmente sînt funduri și margini de vase. Un fund tăiat cu sfoară. Un fragment de umăr are ca decor o bandă de striuri urmată de o bandă de linii în val. Alte fragmente de margini pe buză au fost decorate cu creștături. La roata înceată e făcut un fragment de vas cu decor de linii paralele și în val, executate în mod stîngaci. (Pl. III/10). La roată bună e făcut din pastă ciment, un fragment de margine cu buza răsfrîntă în afară, șanțuită în interior și cu margine tăiată drept.

Bordeiul nr. 37. Fundul bordeiului a fost la 0,71 m adîncime de la suprafața actuală, cu vatra-pietrar în colțul nord-estic. Dimensiunile :

3 x 2,5 m, cu axa lungă nord-vest sud-est. Lîngă colțul nord-estic al bordeiului a fost o vatră circulară făcută din lespezi de piatră. Inventarul bordeiului constă din multe fragmente de vase făcute cu mîna și la roată. Cele făcute cu mîna sînt din pastă cu multe pietricele sau mai compactă, funduri, margini și bucăți din umăr. Un vas mare făcut din pastă mai compactă cu buza răsfrîntă e decorat pe buză cu alveole, iar pe umăr cu bandă de linii paralele urmată de o bandă de linii în val. (Pl. III/3). Un fund de vas făcut la roata înceată e perforat și e decorat cu striuri. Partea de jos a unui vas făcut la roată rapidă are ca decor caneluri și coaste ca și un fragment dintr-un vas făcut la roata înceată. (Pl. IV/1, 3). Din inventarul bordeiului mai fac parte două mărgelile de lut tubulare, una lungă de 4 cm, groasă de 1,6 cm, cealaltă lungă de 3 cm și groasă de 2 cm. (Pl. X/15—16).

Bordeiul nr. 38. Fundul bordeiului la adîncimea de 0,38 m de la nivelul actual avînd vatra-pietrar în colțul nord-vestic. Dimensiunile : 3,25 x 2,5 m, cu axa lungă est-vest. În bordei s-au găsit bucăți de margini și de umăr dintr-un vas făcut cu mîna din pastă compactă (Pl. III/11) și partea de jos al unui vas făcut la roată înceată și decorat cu caneluri și coaste (Pl. III/5).

Bordeiul nr. 38 a. Lîngă peretele sudic al bordeiului nr. 38 a fost descoperită o vatră pietrar distrusă : în parte la adîncimea de 0,20 m ; dimensiunile nu s-au putut stabili. A fost fără inventar.

Bordeiul nr. 39. Fundul bordeiului la adîncimea de 0,45 m de la nivelul actual cu vatra-pietrar în colțul nord-estic. Dimensiunile : 3 x 3,5 m. Din bordei provin fragmente de vase, margini funduri, părți din umăr făcute cu mîna din pastă cu multe pietricele (Pl. III/4). A fost întregit un vas mic, cu buza foarte puțin răsfrîntă, înălțimea 12,2 cm. (Pl. I/11). La roată înceată este lucrat un fragment de margine cu buza răsfrîntă în afară fiind decorat pe umăr cu o bandă de linii în val, urmată de o bandă cu linii incizate. (Pl. III/13). Un alt fragment de vas făcut tot la roată e decorat cu o bandă formată din linii incizate (Pl. III/15).

Bordeiul nr. 40. Fundul bordeiului a fost atins la o adîncime de 0,35 m, avînd o vatră-pietrar în mijlocul bordeiului. Dimensiunile : 3,25 x 3,5 m. Inventarul bordeiului constă din fragmente de vase făcute cu mîna și la roată. Fragmentele făcute cu mîna sînt din pastă compactă și sînt decorate cu benzi de striuri adînci. La roată sînt făcute un fragment de fund și un fragment de vas decorat cu linii în val. (Pl. III/16).

Bordeiul nr. 41. Fundul bordeiului a fost atins la 0,35 m, de la nivelul actual, cu vatra-pietrar în colțul nord-estic. Dimensiunile : 4 x 4 m. În jurul vetrei și în interiorul bordeiului au fost găsite multe fragmente de vase, margini, funduri și bucăți din umăr făcute cu mîna din pastă cu multe pietricele, precum și ceramică lucrată la roata rapidă printre care și un fund tăiat cu sfoară și un fragment de margine cu buza îngroșată. Marginile sînt fără decor, sau sînt decorate cu alveole. Un fragment de vas făcut din pastă cu pietricele cu pîntecul bombat și buza răsfrîntă și tăiată drept este decorat pe umăr cu benzi de linii în val. (Pl. III/6).

La o distanță de 10 m, de bordeiul nr. 40, spre vest, au fost descoperite un grup de cinci vase, din care s-au întregit două. Terenul fiind în pantă, vasele au aparținut probabil unui bordei distrus. Descrierea vaselor: 1, vas-borcan cu umărul bine dezvoltat cu gura largă, avînd marginea răsfrîntă în afară și buza tăiată drept. Este lucrat din pastă cu nisip fin și ars cenușiu. Tot corpul vasului pînă aproape de fund este ornamentat cu striuri. Dimensiunile: înălțimea 28 cm, diametrul gurii 18,7 cm, al fundului 9,5 cm, grosimea peretelui 1 cm. Interiorul este netezit vertical cu un bețișor, iar marginea este îndreptată la roata înceată. (Pl. I/7); 2, vas-borcan făcut cu mîna cu marginea puțin răsfrîntă în afară și buza îngroșată; pe umăr este decorat cu o bandă de linii în val urmată de trei benzi de striuri adînci. Înălțimea vasului 24 cm. (Pl. I/8); 3, vas-borcan, lucrat la roata înceată din pastă bună de culoare neagră; îi lipsește marginea iar pe umăr este decorat cu striuri distanțate (Pl. I/10); 4, vas-borcan, din pastă compactă, păstrat fragmentar; are marginea răsfrîntă în afară și făcută la roata înceată; buza e tăiată drept, iar pe umăr este cu caneluri-coaste (Pl. III/1); 5, vas-borcan, făcut la roata înceată din pasta cu nisip fin; are marginea răsfrîntă în afară, buza tăiată drept, iar pe umăr decor de striuri distanțate (Pl. III/12). În afară de aceste vase au mai fost găsite un fragment de margine dintr-un alt vas-borcan decorat cu striuri (Pl. III/8) și o bucată dintr-un vas făcut la roată bună, decorat cu o bandă de linii în val urmat de o bandă cu linii incizate (Pl. III/14).

*   *

Din descrierea de mai sus reiese, că inventarul bordeielor constă în primul rînd din vase și fragmente de vase, din cîteva unelte de uz casnic și foarte puține arme și obiecte de podoabă.

Materialul ceramic este cel mai bogat din întreg inventarul bordeielor. Vasele sînt făcute cu mîna la roată, rapidă și la roată înceată. Cele făcute cu mîna sînt slab arse și au în pastă pietricele mari. Din această grupă fac parte și vase făcute din pastă mai compactă cu pietricele mai mici bine arse castaniu-roșcat. Uneori s-a folosit ca degresant și cioburi pisate. Vasele au umărul dezvoltat cu marginea ușor răsfrîntă în afară; se îngustează spre fund, care la unele este gros de 3 cm, formînd un șoclu. S-a observat la unele funduri de vase, că au fost tăiate cu sfoara de pe scîndură. În această categorie vasele sînt uneori ornamentate pe buză cu alveole sau crestături. Unele sînt decorate pe umăr cu o bandă de linii în val, urmată uneori de o bandă de linii incizate.

În grupa vaselor făcute cu mîna se integrează și tigăile; s-au găsit numai două fragmente dintre care unul are marginea mai scundă. Vasele făcute cu mîna sînt de diferite mărimi; cele cu gura largă sînt înalte de aprox. 30 cm, iar vasul păstrat fragmentar în bordeiul 37, ar fi putut avea o înălțime de 40 cm. Buza la unele vase e slab dezvoltată. Fundul vaselor este în general plat, dar se găsesc și funduri, la care bordura e îngroșată, formînd un fel de inel, în relief. În interior unele vase sînt lucrate grosolan, iar altele sînt netezite cu o bucată de scîndură sau cu un bețișor.

În categoria a doua intră fragmentele ceramice lucrate la roata

rapidă și înceată, din care s-au întregit câteva vase. Acestea sînt de tipuri cu numărul dezvoltat din pastă compactă cu mici pietricele și cu nisip arse negru sau brun cărămiziu. Marginea lor e răsfrîntă în afară cu buza îngroșată, ascuțită, sau tăiată drept; ca decor au benzi orizontale de linii în val sau benzi în val între benzi de linii orizontale. Unele vase au pe umăr striuri continui, linii incizate în spirală sau caneluri — coaste. La multe vase lucrate la roata înceată interiorul e lucrat cu mîna și numai marginea este modelată la roată.

Ceramica lucrată cu mîna conține în pastă pietricele și cioburi pisate. În proporții deosebite ea se găsește prezentă în toate bordeiele. După formă și decor se împarte în două categorii: 1, ceramica cu mîna locală caracterizată prin formele înalte cu umărul dezvoltat și marginea arcuită și buza tăiată drept, (Pl. I/1) formele înalte fără umăr de tip Ciurelu (Pl. I/6); vasele cu gîtul și partea dinspre fund strîmt (Pl. I/3, II/1—8) etc. decorate cu creștături și alveole, toate forme de origină locală dacică ce se găsesc în cultura Sîntana de Mureș și Bratei, deci cu mult înainte de apariția slavilor în regiunile noastre; 2, formele legate de tipul Praga cu umărul foarte puțin dezvoltat, fără gît, avînd marginea redusă. Împreună cu acestea apar și forme mai dezvoltate cu umărul proeminent și marginea arcuită². Dintre acestea din urmă unele poartă elemente din decorul vaselor la roată ca benzile de striuri orizontale, în val și foarte rar verticale (Pl. I/3—5). Aceste elemente sînt cunoscute și în cimitirul de la Devinska Nova Ves³.

Prima grupă este considerabil mai numeroasă decît a doua și aparține, prin originea, vechimea formelor și a elementelor de decor, populației autohtone; a doua grupă se poate atribui elementelor slave prezente în cuprinsul populației autohtone.

Vasele lucrate la roata înceată devin mai frecvente decît cele la roata rapidă; acestea sînt forme cu umărul dezvoltat care prin forma și decorul lor aparțin culturii materiale locale. Un număr redus din această categorie decorat cu benzi de linii paralele și în val cunoscut din mormintele tumulare de la Someșeni⁴ și Nușfalău⁵. Unele fragmente de vase făcute din pastă zgrunțuroasă și cu buza îngroșată arată o tradiție din cultura Sîntana de Mureș. Fragmentele de vase făcute la roata bună decorate cu striuri uneori în benzi distanțate cu linii în val sau cu caneluri, se integrează în cultura Ipotesti-Cîndești⁶. O importanță deosebită reprezintă vasele descoperite în șanțul 70. Aceste forme și unele elemente de decor ca striurile și linia în val se găsesc și în așezarea de la Bezid, iar în forme mai evoluat se găsesc în așezarea de la Poian și de la Sfîntu Gheorghe. Aceste vase în ceea ce privește forma și decorul își au prototipul lor în ceramica din cultura Bratei⁷.

S-au găsit puține obiecte de uz casnic. În număr mai mare apar străpungătoare de os de diferite mărimi. Acest fapt arată foarte probabil îndeletnicirea populației din așezare cu prelucrarea pieilor.

Fusaiiolele sînt făcute din lut fin, arse cenușiu-gălbui au formă bitronconică și uneori decorate cu linii incizate orizontal (Pl. X/12—14, X/8—21).

Cuțitele de fier găsite sînt fragmentare (Pl. X/22—23). Armele sînt reprezentate printr-un vîrf de lance și două vîrfuri de săgeți cu trei ari-pioare. Acestea sînt tipuri cunoscute din cimitirul de la Devinska Nova Ves⁸.

Obiectele de podoabă sînt de asemenea puține ; un fragment de fibulă, un inel de tîmplă, amîndouă făcute din bronz și două mărgelile de lut. Cel mai important este fragmentul de fibulă de fapt placa semicirculară a unei fibule „digitate“. Fibula a avut cinci butoni, dintre care lipsesc doi. Placa semicirculară este ornamentată cu cercuri concentrice, iar arcul fibulei cu linii paralele. La pornirea piciorului din arc sînt dispuși de o parte și de alta cîte un buton mic. Fibula de la Filiaș are analogii cu fibule digitate cunoscute din bazinul Dunării în mediul romanico-slav și sînt datate în sec. VII e.n.⁹. E regretabil ca păstrarea ei fragmentară nu lasă să se poată face o comparație mai amplă cu fibulele de acest tip.

Inelul de tîmplă e făcut dintr-o bară de bronz gros de 0,1 cm cu secțiunea rotundă. Un capăt e ascuțit, iar celălalt e întors spre interior. Acest tip de inel de tîmplă deocamdată e necunoscut în materialul slav din Transilvania, ca și mărgelile de lut tubulare.

*

Pentru încadrarea cronologică și stabilirea apartenenței etnice a populației din așezarea de la Filiaș ne conducem de elementele principale ale culturii materiale identificate acolo.

Caracterul neîntărit al așezării arată o viață sedentară populația ocupîndu-se cu agricultura, păstoritul și cu celelalte îndeletniciri casnice, după cum reiese din puținele unelte de uz casnic descoperite în cursul săpăturii. Forma de locuință a fost semibordeiul cu vatra-pietrar. Aceleași locuințe se găsesc și în așezările contemporane de la Bezid și Sălașuri. Faptul este confirmat și de inventarul bordeielor. Semibordeiul este forma de locuință folosită în sec. IV și pînă în sec. XIV, fără ca acesta să dea vreo indicație cu privire la originea populației ; cuptorul de piatră (pietrar) este însă de origine romanică. În Transilvania vatra-pietrar este cunoscută în așezarea de la Bezid din sec. IV e.n., de la Bratei în sec. V—VI, iar dincolo de Carpați din sec. VI de la Dinogetia¹⁰ și din așezările culturii Ipotești-Cîndești¹¹. Prin urmare vatra-pietrar nu se poate atribui slavilor, fiindcă aceștia în epoca lor arhaică pe teritoriul României au folosit vetre deschise, după cum rezultă din săpăturile de la Suceava¹² și de la Ipotești¹³.

Vasele de tip Praga, de formă evoluată, precum și vasele de tipul celor descoperite în mormintele slave tumulare de la Someșeni și Nușfalău, dovedesc prezența unui element slav apusean și încadrează așezarea în sec. VII—VIII.

Categoria a doua a ceramicii făcută cu mîna care cuprinde vasele cu corp svelt și cu gura îngustă decorate pe buza cu alveole și cu creștături precum și tigăile arată un alt element etnic. În aria populației slave apusene nu sînt cunoscute vase făcute cu mîna decorată pe buză cu

alveole, nici fibule digitate. Acestea sînt caracteristice pentru slavi răsăriteni¹⁴. Prin urmare nu putem să lăsăm în afară nici prezența unui element slav răsăritean.

Tigăile nu apar la nivelul de locuire slav vechi : le găsim însă în cultura materială a populației autohtone în perioada de înainte de pătrunderea slavilor pe teritoriul R.S.R.¹⁵.

Prezența ceramicii făcute la roată pune o altă problemă în legătură cu apartenența etnică a populației din așezarea de la Filiaș. Acest material ceramic este prezent în fiecare bordei, în unele bordeie fiind chiar în proporție mai mare față de cel de caracter slav, (șanțul 70), și este necunoscut în teritoriile originare de cultură materială slavă. Aceste vase arată o tradiție neîndoielnică romană și își are originea lor în cultura Bratei¹⁶, a populației autohtone, care a păstrat și a transmis tradiția culturii romane. Acest fapt este bine confirmat și mai mult de grupul celor cinci vase descoperite în șanțul nr. 70.

Prin urmare pe baza elementelor de cultură materială din așezarea de la Filiaș putem constata pătrunderea unui element slav dinspre vest ; în același timp se reflectă și influența culturii materiale a slavilor răsăriteni. Pe lângă elementul slav prezența elementului băstinaș este dovedită clar prin elementele de cultură de tradiție romană, care se manifestă clar în ceramică făcută la roată. Pasta, arderea și sistemul de decor cu striuri și val al acestei ceramicii prezintă un caracter roman într-o fază incipientă de dezvoltare¹⁷. Etapa următoare a evoluției acestei ceramicii se poate urmări în ceramica așezărilor de la Poian, Sfintu Gheorghe, Coșeni și Ozun în Valea Oltului. În concluzie putem constata că așezarea de la Filiaș este contemporană cu așezările de la Bezid și Sălașuri și cronologic aparțin sec. VII—VIII. Suprapuneri de bordei s-a observat numai într-un singur caz la bordeiul cu fibula. (B nr. 20). În privința ceramicii, care constituie elementul cel mai important din inventarul bordeieilor s-a constatat că împreună cu ceramica plămădită cu mîna, apar și speciile lucrate la roată, decorate cu striuri, valuri, caneluri și linia în spirală distanțată. Ceramica la roata rapidă este în general mai rară, dar ea există încă bine reprezentată prin specia cu microprundiș mult. Pasta, arderea și strierea reprezintă împreună cu celelalte sisteme de decor o trecere directă la etapa Poian.

NOTE BIBLIOGRAFICE

* Lucrările au fost executate în colaborare cu Muzeul din Cristurul Secuiesc sub îndrumarea profesorului I. Nestor de la Institutul de Arheologie al Academiei R.S.R.

¹ Z. SZÉKELY, Contribuții la cultura slavă în sec. VII—VIII în sud-estul Transilvaniei, SCIV, 1 an XIII 1962, 47—58.

² M. D. MATEI, Ceramica slavă de la Suceava, SCIV, 2 an. X, 159, 422 fig. 6/1—5

³ J. EISNER, Devinska Nova Ves, 1952, Pl. 44/7, 10 ; Pl. 57/3,9

⁴ M. MACREA, Necropola slavă de la Someșeni, în Materiale V, 1959, 539 fig. 5/1—3 ; Materiale VI, 1959, fig. 9/1—4.

⁵ M. COMȘA, Săpăturile de la Nușfalău, în Materiale VII, 524, fig. 5/1—4, 6.

- 6 Idem, 68, fig. 16/1—5 ; V. TEODORESCU, Despre cultura Ipotești-Cîndești, SCIV, 4, T, 15, 1964, fig. 4/3—4.
- 7 I. NESTOR, Revue Roumanie d'histoire, V, III nr. 3, 1964 Pl. II/1—4
- 8 J. EISNER, Devinska Nova Ves, 1952, Pl. 28/10.
- 9 J. WERNER, Slawische Bügelfibeln des 7. Jahrhunderts, Reinische Festschrift, 151, Pl. 28 ; J. NESTOR, L'établissement des slaves en Roumanie, Dacia, N.S.V., 1961, 429—448.
- 10 I. NESTOR, Les données, archéologiques et le problème de la formation du peuple roumain, Revue Roumanie d'histoire, V, III, nr. 3 1964, 423, Pl. III, 1—2.
- 11 V. TEODORESCU, Oc. 488.
- 12 M. D. MATEI, Oc., 427
- 13 I. NESTOR, L'établissement des slaves en Roumanie, Dacia, N.S.V. 461, 448
- 14 I. NESTOR, SCIV, 1 an. X, 1959, 53 ; Dacia N.S.V., 1961, 447—448
- 15 V. TEODORESCU, Oc., 497 nr. 17
- 16 I. NESTOR, Revue Roumaine d'histoire V, III nr. 3, 1964, 406.
- 17 I. NESTOR, Oc., 404.

KIVONAT

Erdélyben a korahúberkor megismerése a legutóbbi időkig csak szórvány leletek alapján történt. Ez a tény készítette a Sepsiszentgyörgyi Múzeum vezetőségét arra, hogy munkatervébe iktassa Délkelet-Erdély-kora-húberkori történetének kutatását. Az ásatások során a Sepsiszentgyörgyi valamint a Székelykeresztúri múzeum a Nagyküküllő, az Olt valamint a Feketeügy völgyében több kora-húberkori települést tárt fel. Az erre vonatkozó régészeti anyagok közlését a szerző a fiátfalvi (Hargita megye) település leletének ismertetésével kezdi.

Fiátfalva a Nagyküküllő völgyében, Székelykeresztúr szomszédságában fekszik. A település a falutól délkeletre, a Nagyerdő nevű helyen, Kálmán tanorok teraszán került felszínre. A kora-húberkort megelőzőleg ezt a helyet a bronzkorban a Wittenberg műveltség hordozói, a római hódítás korában pedig a dákok lakták.

Az ásatás folyamán 41 földbemélyített különböző méretű négyszögletű, az egyik sarkában kőlapokból összerakott tűzhelyű kunyhó került elő. A kunyhók leletanyagát javarészt kerámia képezi. Az edények kézzel vagy lassú, ritkán gyors korongon készültek. A kézzel készített edények egy része a forma valamint a díszítés alapján, a helyi lakosság kerámiájára utal, egy része pedig a szláv kerámia körébe tartozik. A korongon készült edények az erdélyi VII—VIII. századi avar kori kerámia jellegzetességeit mutatják.

A kevés munkaeszköz agyag orsónehezékből, csontárból és vasból áll. A fegyvereket egy vaslándzsa s két háromszárnyú nyílhegy képviseli. Ezek az avarkorból ismeretesek. Ami az ékszereket illeti ezeket egy ujjas fibula fejrésze egy hejfürtkarika s két tubuláris agyaggyöngyszem képviseli. A fibula a Duna medencében a VII. századból szláv környezetből ismert. A hajfürtkarika és a tubuláris agyaggyöngyszemek ebből a korból Erdélyben szláv lelőhelyről még ismeretlenek.

A település kronológiai és etnikai hovatartozásának megítélésénél az anyagi műveltség jellegzetes elemei segítenek.

A fiátfalvi nyílt település egykorú a bözödi és székelyszállási településekkel, ahol szintén ilyen földbemélyített kőtűzhelyes kunyhók kerültek elő. A fejlettebb Prágai típusú valamint a szamosfalvi és a szilágynagyfalusi halomsírokban talált edényekhez hasonló edények egy nyugati szláv elem letelepedésére engednek következtetni. A kézzel készített, a peremén ujbbenomással díszített edények valamint az ujjasfibula pedig a keleti szlávok jelenlétét is bizonyítják. E szláv elemek mellett a helyi lakosságra utalnak a római hagyományú kultúrelemek, melyek nyilvánvalóan látszanak a korongon készült edényeken. Ezeknek az edényeknek egy következő fejlődési fázisa az Olt völgyében az uzoni, szotyori, sepsiszentgyörgyi valamint a kézdipolyáni VIII—IX. századi települések kerámia anyagában figyelhető meg. A település életének a IX. századba való átnyúlását a régészeti leletek nem igazolják.

AUSZUG

Bis zu den letzten Zeiten wurde in Siebenbürgen die Kenntnis der prefeudalen Periode nur auf Grund der zerstreuten Funden bekannt. Diese Tatsache zwang die Direktion des Museums von Sf. Gheorghe die Forschung der Geschichte Siebenbürgens in der prefeudalen Periode in das Ausgrabungsprogramm einzutragen. In der Reihe dieser Forschungen hat das Museum von Sf. Gheorghe gemeinsam mit dem von Cristur in den Tälern der Flüsse Olt und Pîriul Negru mehrere prefeudale Siedlungen aufgedeckt. Der Verfasser beginnt die Mitteilung der archäologischen Materien dieser Siedlungen mit der Besprechung der Funde der Siedlungen von Filiași (Kreis Harghita).

Das Dorf Filiași liegt im Tal des Flusses Tîrnava Mare neben der Stadt Cristuru Secuiesc. Die Siedlung wurde süd-östlich von dem Dorf auf der Terrasse des Baches „Kálmán Tanorok“, im „Grosser Wald“ genannten Ort aufgedeckt. Diesen Ort bewohnten in der Bronzezeit die Träger der Wiettenberg Kultur und in der römischen Zeit, die Daker.

Während der Ausgrabungen wurde 41 in die Erde gebaute Wohnhütten mit viereckigen Feuerherden entdeckt die Funde der Wohnhütten bestanden in grossem Teil aus Keramik. Die Keramik wurde entweder handgemacht oder auf der Scheibe geformt. Ein Teil der Gefässe hat auf Grund der Form und der Verzierungen der Urbevölkerung, der andere den slawischen Kulturkreise angehört. Die auf der Scheibe geformten Gefässe stammen aus dem VII—VIII. Jh., in Siebenbürgen aus der avarischen Zeit bekannte Typen zeigen.

Die wenigen Werkzeuge bestehen aus Eisenmessern, Knochpfriemen und Lehmspinnwirteln. Die Waffen wurden durch ein Lanzen spitze und zwei Pfeilspitzen repräsentiert. Diese sind aus der avarischen Zeit bekannt. Der Schmuck besteht aus dem Kopf einer Fingerfibel, einem S-förmigen Ohrring und zwei zylindrischen Perlen. Die Fingerfibel ist im Karpathen-

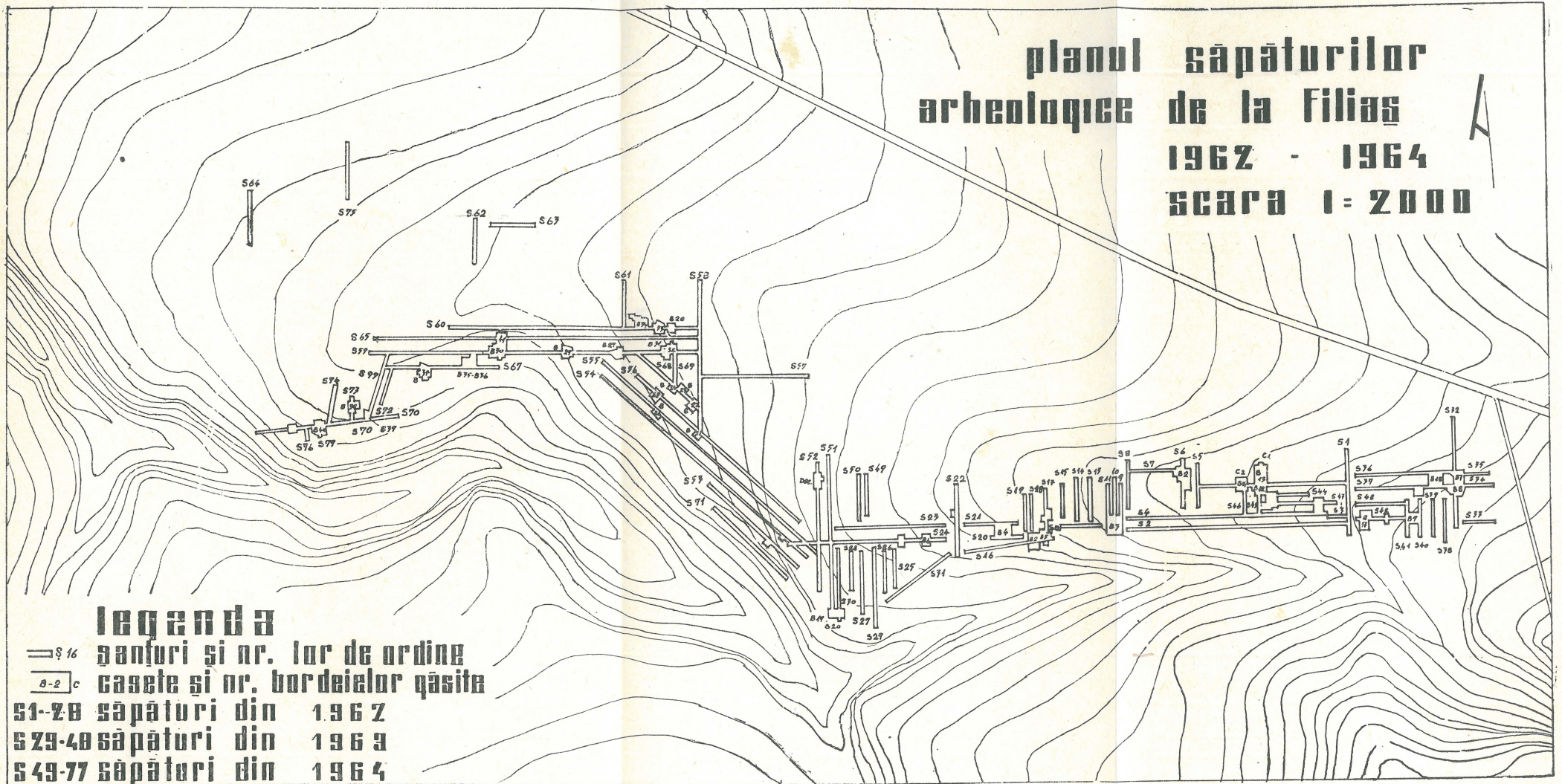
becken aus dem VII-ten Jh. in slawischer Umgebung bekannt. Der S-förmige Ohrring und die zylindrischen Perlen sind in Siebenbürgen aus dieser Zeit, in slawischen Siedlungen noch unbekannt.

Bei der kronologischen und ethnischen Bestimmung der Siedlung helfen uns die charakteristischen Elemente der Materialkultur aus. Die freie Siedlung in Filiași stammt aus derselben Zeit wie diejenigen von Bezid und Sălășuri, wo auch in die Erde gebauten Wohnhütten gefunden wurden. In der „Keramik wurden der entwickeltere Praga-typus, sowie solche Gefäße gefunden, welche in den Hügelgräben von Someșeni und Nușfalău vorkommen, was auf die Niederlassung eines westslawischen Elements folgern lässt. Die handgemachten, auf dem Rand mit Fingern verzierten Gefäße, sowie die Fingerfibeln weisen auf die Ostslaven. Ausser diesen slavischen Elementen ist die lokale Bevölkerung durch die auf schneller Drehscheibe erzeugten Gefäße vertreten, was eine römische Tradition zeigt. Eine neue Entwicklungsphase dieser Gefäße kann man im Tal des Flusses Olt bei der Keramik der aus dem VIII—IX. Jh. stammenden Siedlungen von Ozun, Coșeni, Sf. Gheorghe und Poian beobachten. Das archäologische Fundmaterial beweist die Fortsetzung des Lebens in der Siedlung im IX. Jh. nicht.

planul săpăturilor
 arheologice de la Filias
 1962 - 1964
 scara 1:2000

legenda

— S 16 săpături și nr. lor de ordine
 — B-C casețe și nr. bordeielor găsite

S 1-28 săpături din 1962
 S 29-48 săpături din 1963
 S 49-77 săpături din 1964

Fig. 1.

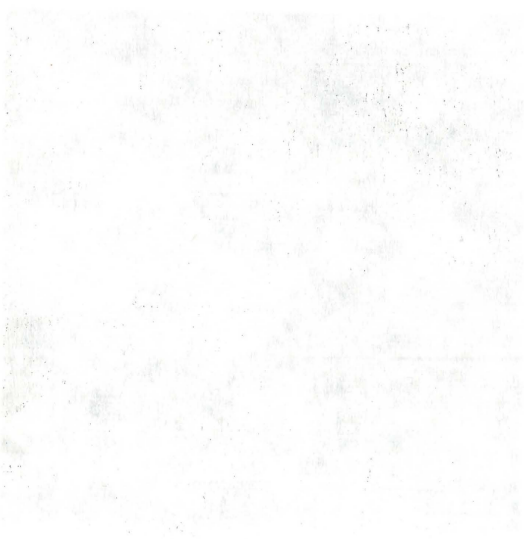

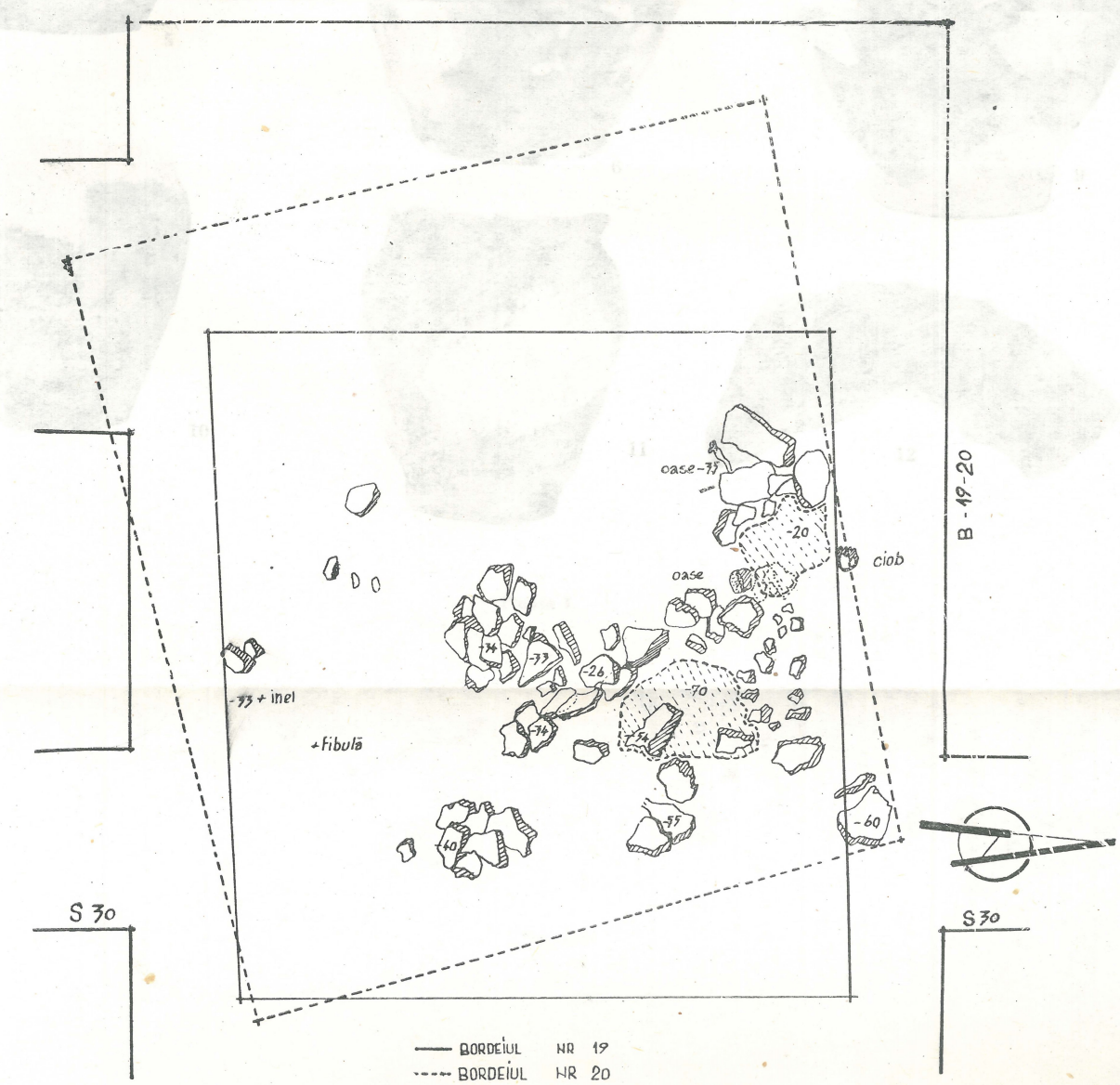
Fig. 2.

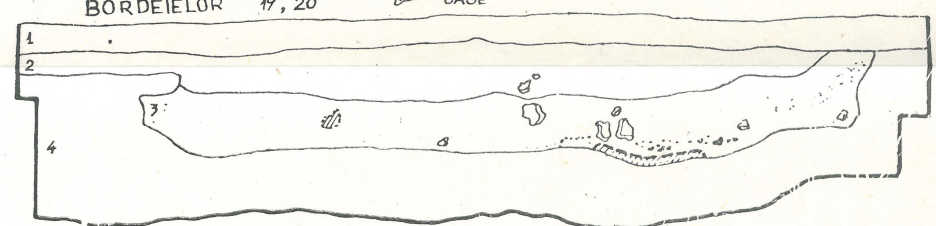
Fig. 2.

PERETELE VESTIC. AL BORDEIELOR 19, 20

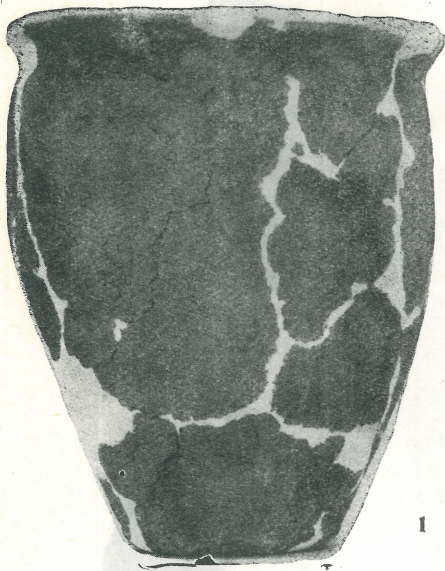
- BORDEIUL NR 19
- - - BORDEIUL NR 20
- ◻ PIAȚRĂ
- ⊙ CIOB
- ⊞ OASE

Scara 1:20

- 1 PANȚINT ARAT
- 2 UMLUTURĂ BORDEIULUI 19
- 3 — — — — — 20
- 4 LUT GALBEN
- ⊞ LUT ARS

Fig. 3

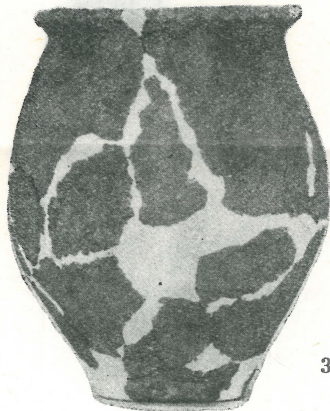
1

2

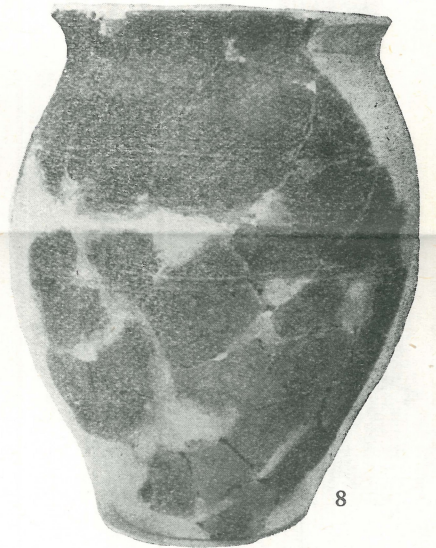
7

3

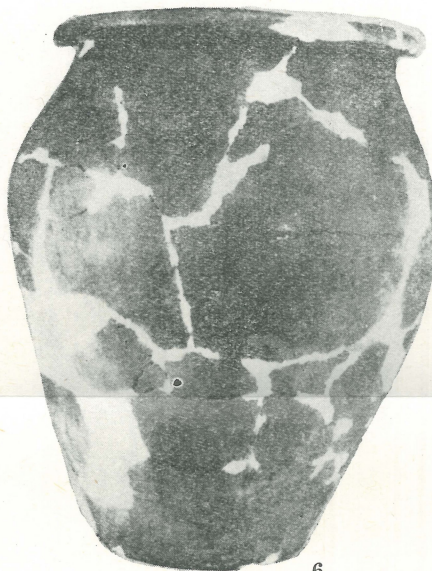
4

8

5

6

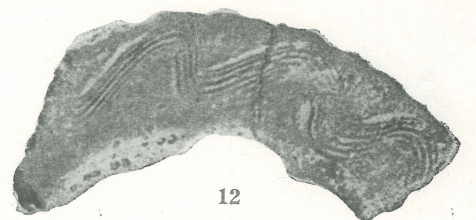
9

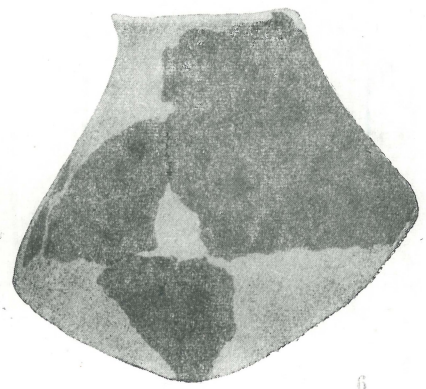
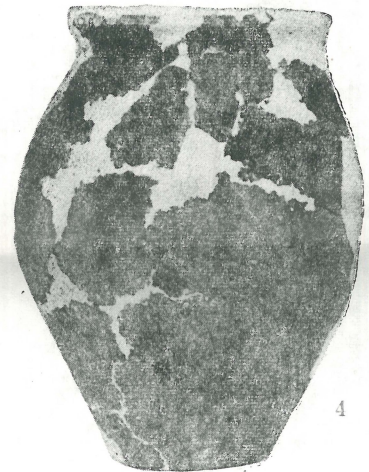
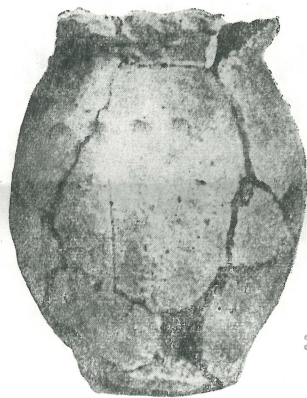
10

11

12

Planja II.

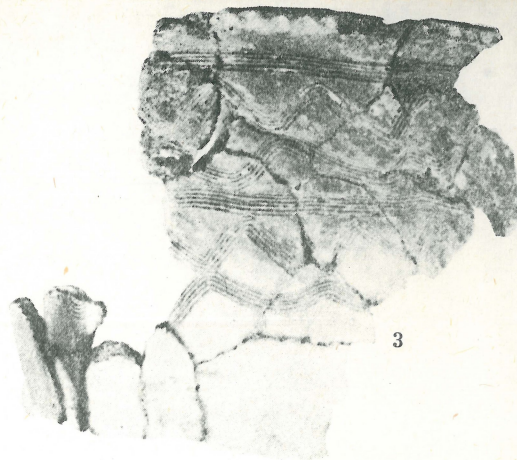

1

2

3

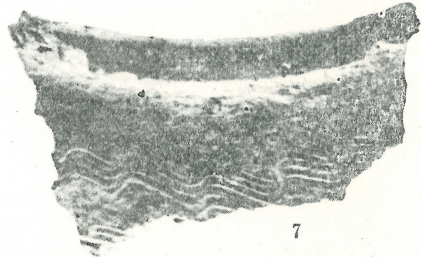
4

5

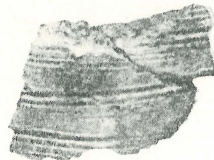
6

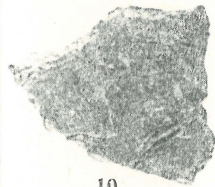
7

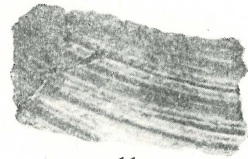
8

9

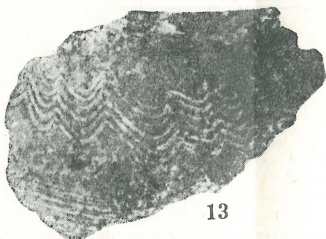
10

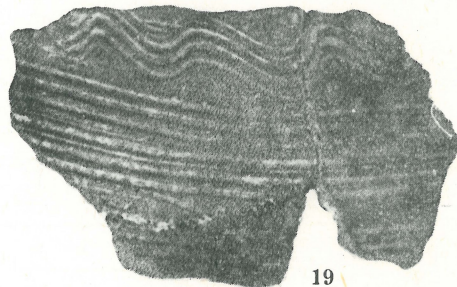
11

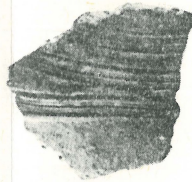
12

13

19

16

15

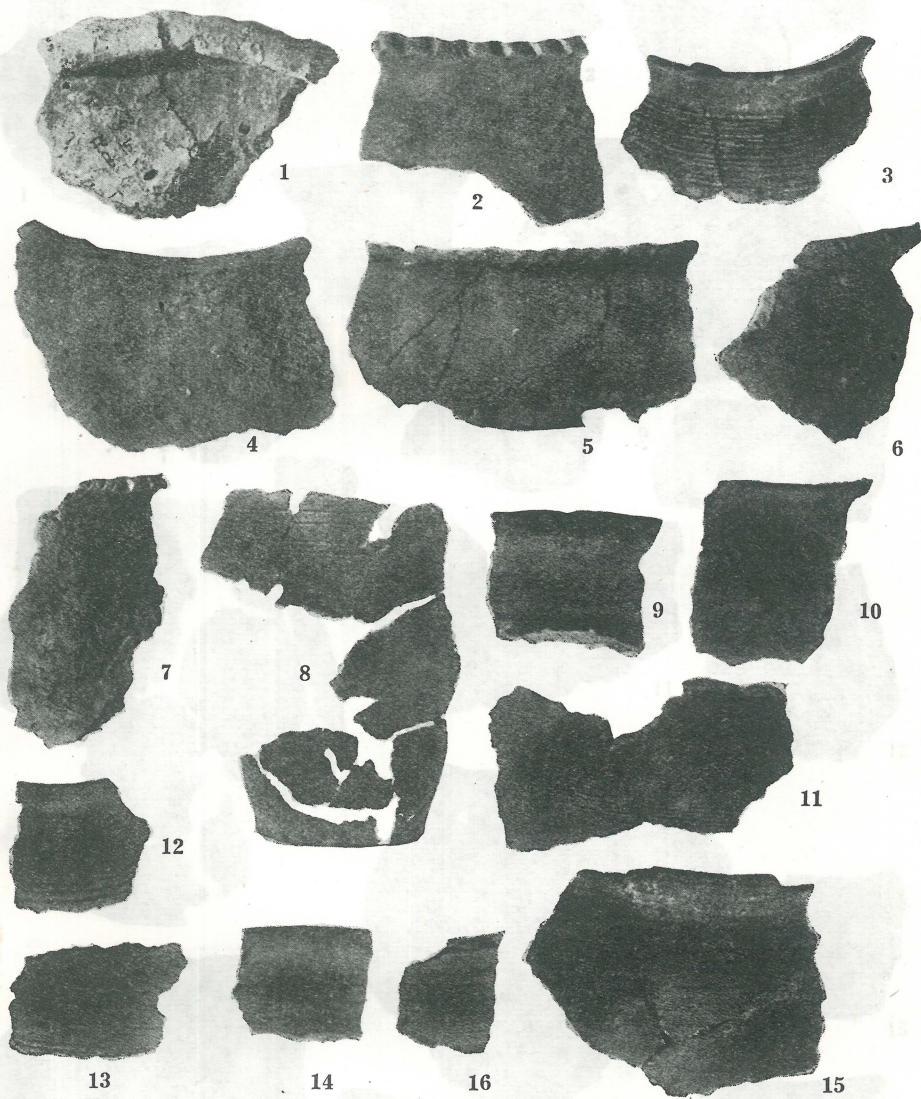

17

Planşa III.

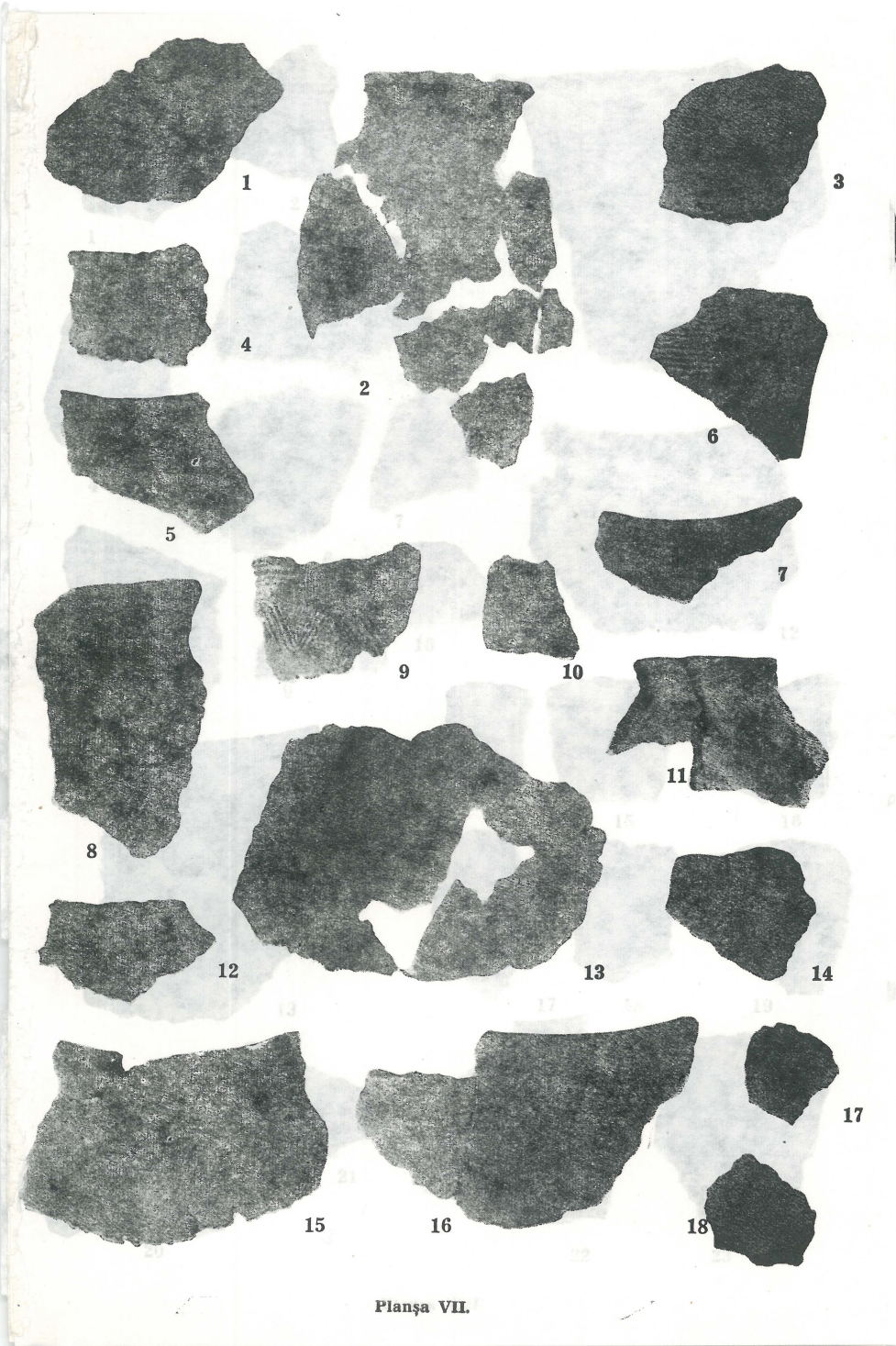
Plansa IV.

Plansa V.

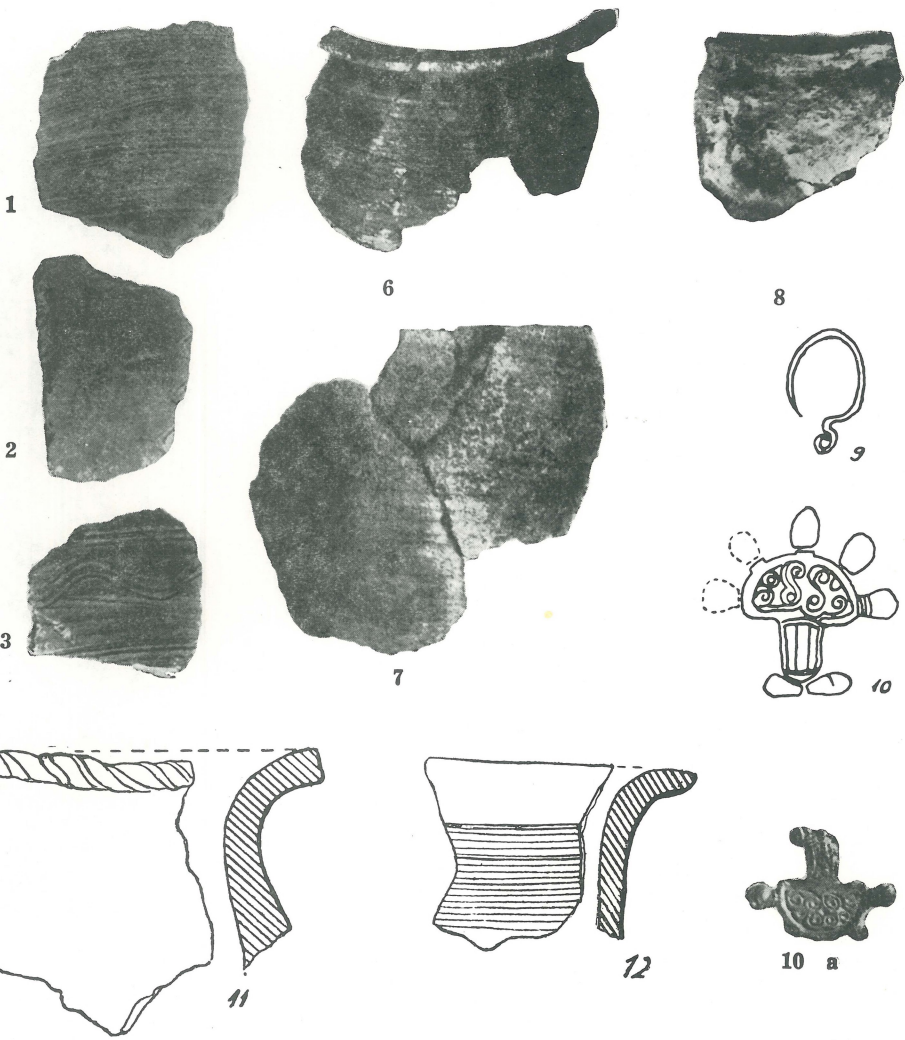
Planşa VI.

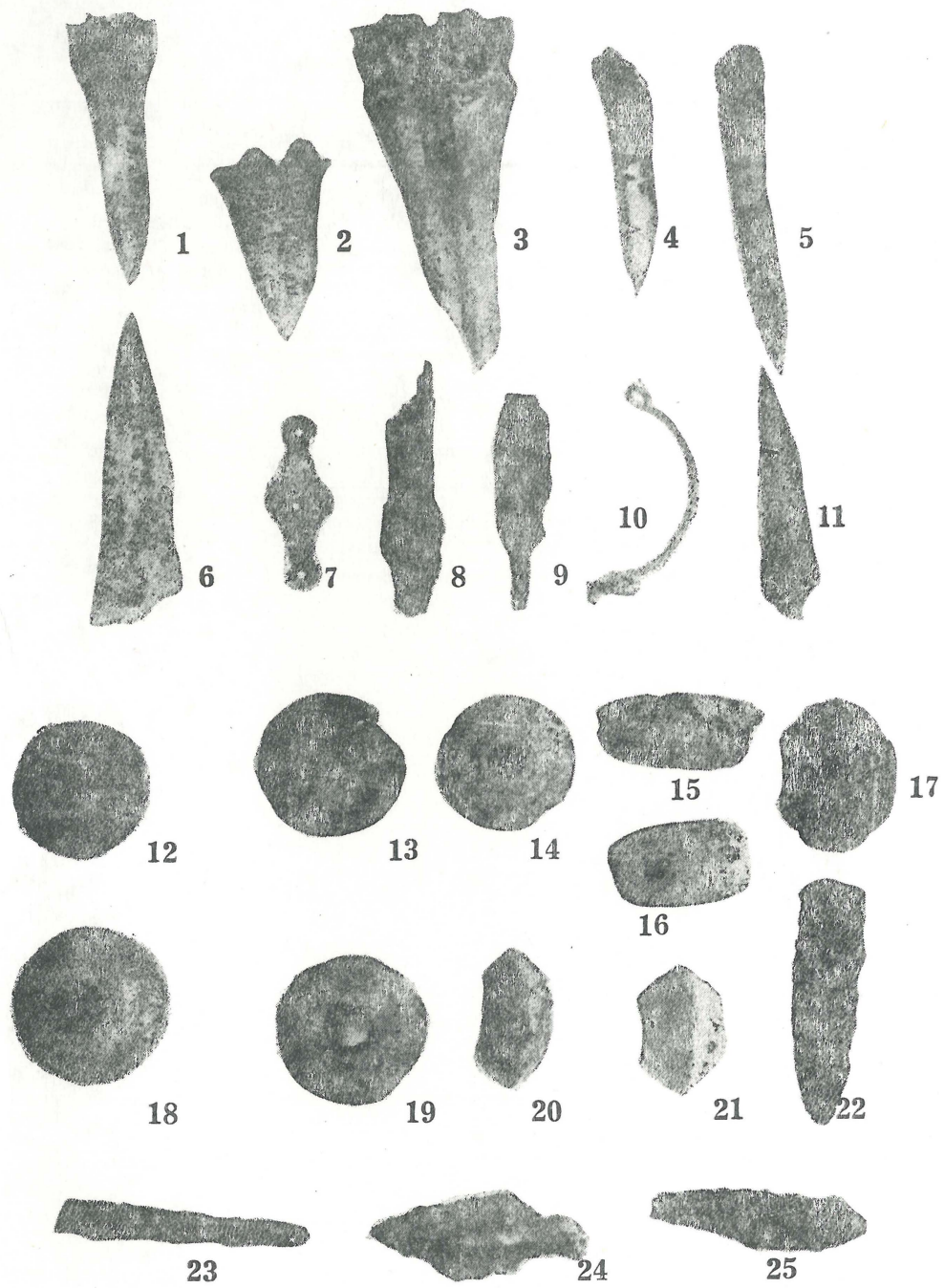
Planşa VII.

Planşa VIII.

Planşa IX

Planşa X.

